

WIRKLICHE
FAKTES

TÖÖPUNALIPU ORDENIGA
EESTI NSV RIIKLIK AKADEEMILINE
OOPERI- JA BALLETTITEATER
„ESTONIA“

TÜRKLANE ITAALIAS

Gioacchino Rossini bufo-ooper 2 vaatuses

Felice Romani libreto Aino Otto tõlkes

Ooper esietendus Tallinnas 31. XII 1971. a.

Felice Romani (1788 — 1865), «Türklane Itaalias» teksti autor, oli oma aja tuntumaid libretiste. Ka Donizetti ja Bellini kasutasid mitme ooperi loomisel meelsasti Romani abi. Kokku loetakse tema libretosid ligikaudu sada.

Bufo-ooper (opera buffa) — itaalia ooperi rahvalik, koomiline vorm. Selle tegelasteks olid sageli inimesed pööbli hulgast, eredad karakterid mahlaka, vaimuka ütlemisega. Tekkis vastukaaluks tõsisele ooperi'le (opera seria), mis enamikus kirjutati mütoloogilistele süžeedele ja väga ülevas stiilis. Bufo-ooperi hiilgeajaks oli 18. sajand ja 19. sajandi algus. Nimekaimad meistrid: G. B. Pergolesi (1710 — 1736), G. Paisiello (1740 — 1816), D. Cimarosa (1749 — 1801), N. Piccini (1728 — 1800), G. Rossini (1792 — 1868).

Gioacchino Rossini kirjutas 38 ooperit kahekümne aasta jooksul, 17.—37. eluaastani. Küpsemas eas pühendus ta põhiliselt seltskondlikule tegevusele, leides vahete-vahel aega vaimuliku sisuga teoste komponeerimiseks. «Türklane Itaalias» valmis 1814. aastal, 2 aastat enne kuulsat «Sevilla habemeajajat» ja esietendus Milaano «La Scalas».

Rossini eluajal mängiti tema oopereid kõikjal (Tallinna Saksa Teatris kaasaarvatult), 19. sajandi lõpp ja 20. sajandi algus jäid aga selle helilooja suhtes võrdlemisi ükskõikseks. Püsivamalt suutsid läbi lüüa vaid «Sevilla habemeajaja» ja «Wilhelm Tell».

«**Rossini renessanss**» algas ligikaudu neli aastakümnet tagasi, kui hakati enamasti huvi tundma varasema ja vähemtuntu vastu ooperiajaloo üldse. Teine, veelgi säravam periood järgnes 60-ndail aastail, millisest pärinevad ka mitmed «Türklase» uued redaktsioonid. Nende hulgas silmapaistvamana Günther Rennerti vürtsikas režii Stuttgartis.

RÄT «Estonia» lavastuses ilmub «Türklane Itaalias» Nõukogude Liidu ooperiteatri repertuaari esmakordselt.

Dirigendid — Eesti NSV rahvakunstnik NEEME JÄRVI
Eesti NSV teen. kunstitegelane VALLO JÄRVI ✓

Lavastaja — Eesti NSV teen. kunstitegelane PAUL MÄGI

Kunstnik — Eesti NSV teen. kunstitegelane ELDOR RENTER

Dekoratsioonid maalinud — UNO KÄRBIS

Koormeister — Eesti NSV teen. kunstitegelane UNO JÄRVELA

Kontsertmeistrid — Eesti NSV teen. kunstnik TEKLA KOHA
MARI-ANN ALJASTE
REET LAUL
VIIVA VÄINMAA

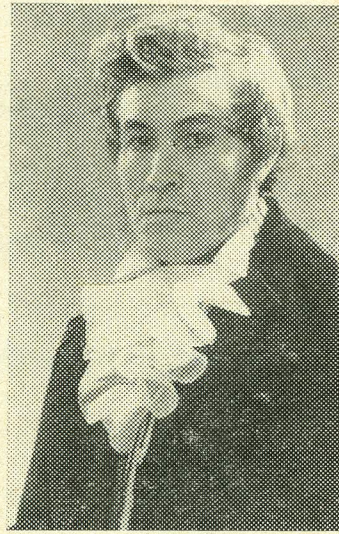
O s a d e s:

Poeet	— VOLDEMAR KUSLAP
Sinjoora Fiorilla	— Eesti NSV teen. kunstnik MARGARITA VOITES ✓ ANU KAAL JELENA SOLOVJOVA
Sinjoor Geronio, tema abikaasa	— NSVL rahvakunstnik TIIT KUUSIK UNO KREEN ✓
Narciso, ooperitenorist majasöber	— Eesti NSV teen. kunstnik HENDRIK KRUMM TIIT TRALLA ✓
Selim, türklane	— Eesti NSV teen. kunstnik TEO MAISTE MATI PALM ✓
Zaida, mustlanna	— Eesti NSV teen. kunstnik URVE TAUTS TIINA JAAKSOO ✓
Ohvitser	— ENNO EESMAA ROSTISLAV GURJEV ✓
Mustlane	— ROSTISLAV GURJEV HEINO RIKAS ✓
Esimene austaja	— ÜLO MATESEN
Teine austaja	— ILMAR TAMM
Türklased, mustlased, balli- ja teatrikülalised, kelnerid, teenrid, pillimehed, linnarahvas jne.	
Tegevuskoht: Naapoli lähistel. Aeg: 19. saj. algus.	

Etenduse juht — JÜRI KRUIUS

Margarita Voites (Fiorilla)

Voldemar Kuslap (Poeet)

Uno Kreen (Geronio)

Mati Palm (Selim)

Lühidalt sisust:

Proloog. Nagu oopereis tavaliselt ikka — orkester alustab. Lavaline tegevus aga viibib pisut, sest ooperit ennast ju veel polegi. On vaid Poeet — libretist, instseneeriija ja helilooja ühes isikus, kellel kange tahtmine ooperit kirjutada. Tal on valmis ka mõned tegelaskujud: võluv sinjoora (sopran), selle vanapoolne abikaasa (bass-bariton) ja majasõber (muidugi tenor). Niisiis on olemas peaaegu kõik, väljaarvatud vaid aine, millest kirjutada . . . Äkki haarab Poeeti siiski inspiratsioon — mustlased! See on hiilgav, mis sest, et trarafaretne. See-eest toovad mustlased alati kaasa sekeldusi ja peasi, intriige, mis ooperis lausa hädavajalikud.

Seega võiks ooperi tegevus areneda järgnevalt:

I vaatus.

1. pilt. Mustlased esinevad klassikalises ennustajate rollis ja teevad sinjoor Geroniole selgeks, et ta on tõepoolest sarvekandja. Zaida jutustab Poeedile oma õnnetu armastuse loo, saades vastutasuks teada, et linna on saabumas keegi Türgi prints, kelle soovitusel mustlanna võiks ju taas pääseda oma kaugele jäänud kaasa juurde. Kohe, kui türklane pärale jõuab, läheb põnevaks. Ta armub sedamaid Fiorillasse, kellel pole midagi selle vastu, kuna on nii mehest, majasõbrast ja kõikidest teistest austajatest tüdinud.

Tekkinud intriig sobib Poeedi kavatsustega suurepäraselt, kuigi ta ise pääseb vaevu nahatäiest: armukadedale Geroniole ja Narcisole pole sugugi meeltemööda, et nad nii häbiväärsel kombel ooperisse satuvad.

2. pilt. Geronio majas jätkavad Fiorilla ja Selim oma õrna vestlust. Peremehe ja Narciso vahelesegamisest ei hooli kumbki, või siis ehk nii palju, et järgmine kohtumine määratakse kindlaks kusagil vaikemas kohas, rannikul.

3. pilt. Fiorilla magamistoas. Geronio püüab mängida ranget meest, et oma kergemeelse abikaasat pisutki kombelisemaks kasvatada. Asjatu vaev!

Poeet on rahul. Esimeseks vaatuseks sellest materjalist peaaegu piisab. Siiski — poleks paha veel Zaida ja Selimgi kokku juhtida.

4. pilt öisel rannikul ähvardab segi paisata Poeedi kogu kontseptsiooni. Türklase ja mustlanna kohtumine lõpeb ülimalt lüürilises plaanis, sest Selimis avastab Zaida oma kunagise kaasa.

5. pilt. Hommikusel tunnil samas paigas. Poeet laseb kirgedal möllata. Ta juhib kokku kõik tegelased ning toob päevavalgele Selimi kergemeelsed tötused Fiorillale ja Zaidale. Kahe armunud naise omavaheline nägelus on kahlusele üsna lähedal.

II vaatus.

6. pilt toimub kohvikus, on tegelaste arvu poolest tagasihoidlikum eelmisest, kuid sellele vaatamata endiselt sõjaka karakteriga. Sedapuhku kipub minema duelliks Selimi ja sinjoor Geronio vahel. Selim, talitades harjumusekohaselt, tahab vanahärralt Fiorillat ära osta. Geronio käitub aga üle ootuste vaprana ja meelekindlana.

Poeet leiab, et viimane aeg on taktikat muuta — tegelased kipuvad vägisi elama oma elu, allumata tema ooperi kontseptsioonile.

7. pilt toob tegevuse taas Geronio majja. Algavad peenemad intriigid. Fiorilla kutsub enda poole Zaida ja Selimi. Türklane öelgu, kumma kahest naisest ta lõppude-lõpuks valib. Zaida on säärasest käitumisest solvunud. Selim jätab küsimusele targu vastamata — esialgu, kuid juba järgmises stseenis kuuleme teda Fiorillaga leppinult duetti laulmas. Nüüd mängib Poeet välja oma lõputrumbi — ta teatab Geroniole, et Selim kavatses Fiorillat röövida. Osaval mängujuhil on valmis muudki. Ta otsustab instseneerida maskiballi ja suunata sinna kõik tegelased. Geroniole oleks see soodus moment truudusetu abikaasa tabamiseks.

8. pilt. Peol järgneb üks segadus teisele, sest Poeedi kavatsuste kohaselt on nii Fiorilla ja Zaida kui ka Selim ja Narciso sarnastes kostüümides ja maskides

Poeet on seitsmendas taevas. Säärast ooperit pole keegi veel suutnud kirjutada ja vaevalt et kirjutabki! Nüüd aga veel finaali... Autori kavatsuste kohaselt peab Fiorilla põgenema koos Selimiga. See oleks ülimalt efektne ja rabav lahendus. Kuid veelgi enam rabab Poeeti Fiorilla, kes ei suvatse alluda tema plaanidele. Noor daam lihtsalt ei taha põgeneda. Talle meeldib hoopis ta oma mees, kellele kavatses jääda truuks, ning loodab, et Geronio vastutasuks ei keela tal omamast üht austajat, Narcisot.

Poeedil ei jäägi muud üle, kui lõpetada kogu lugu nii, kuidas see ka algas: türklane lasku jälle jalga. Sellele stseenile elame kaasa

9. pildis — teatris, kus etendub äsjavalminud ooperi õnnelik finaali leebe, forte fortissimo lõpukooriga.

Lavastusala juhataja
 Dekoratsiooniala juhataja
 Jumestus ja parukad
 Kostüümiala juhataja
 Valgustusala juhataja
 Kunstnik-butafor
 Rekvisiidiala juhataja
 Lavameister

— ÜLO MATESEN
 — FELIX THALING
 — SERAFIMA GROMOVA
 — LEIDA SÄREV
 — VELLO KUUSIK
 — VÄINO VAHTRIK
 — META KALT
 — HEINRICH TOOTS

Milaano «La Scala» laul-
 jaid Rossini päevilt.

Francesca Festa Maffei
 (Fiorilla)

Luigi Pacini (Geronio)

Stendhal *) Rossinist

Kuulates ehtsat bufo-ooperit jääb teil üle vaid kaks võimalust: surra kas naerust või õnnest.

Kuid üpris külmaverelisele inimesele taoline muusika mõju ei avalda. Nagu teada, muutub lõbu nendele, kes seda pole võimelised jagama, solvavaks nähtuseks.

* * *

Rossini pole võimeline kirjutama vigadeta, kuid ta ei suuda luua kahtekümme faktigi, ilmutamata oma geniaalsust.

. . . Ta pole iialgi kirglik, kuid see-eest alati vaimukas. Ta on harva igav, kuid ülev seda harvemini.

* * *

Meie rutakal sajandil on Rossinil üks voorus — ta ei sunni meid kuulama pingutatud tähelepanuga.

* * *

Kuhu helilooja Itaalias ka ei ilmuks: kõige viletsamasse kõrtsi või mõne vürsti salongi — ainuüksi Rossini nimega peibutab ta enda poole kõigi pilgud. Talle loovutatakse alati parim koht, või siis muutub iste, mille ta valib, ülejäänutest vääriskamaks.

* * *

Rossini tunneb austust vaid geeniuse vastu. Muidu ei leia tema silmis keegi armu, sest teravmeelsus on juba ta loomuses ja häda neile, kes naeru väärt. Oma tempude üle irvitab ta ise kõige pöörasemalt ja unustab nad sealjuures otsemaid.

* * *

Muusikakunst püsib Itaalias elavana vaid tänu asjaolule, et kõik suuremad teatrid pühendavad kohusetundlikult teatud osa hooajast uute ooperite lavastamisele. Sellela lammataksid kohalikud pedandid, näiliselt vanu meistreid kummardades, kõik vastset sündinud talendid ja annaksid eluõiguse vaid labastele matkijatele.

* * *

Mida rohkem naudite Rossini ja Cimarosa muusika võlusi, mida enam sellesse süvenete, seda suuremaks osutub teie vastuvõtlikkus Mozartile. Mida enam teid küllastavad Rossini kiired tempod ja fioriturid, seda meelsamini pöördate «Cosi fan tutte» autori mahedate heliredelite ja aeglaste tempode juurde tagasi.

Ometi pole Mozart ega Cimarosa eales loonud kerguselt ja särtsakuselt võrdset duetile

«On see meeldiv türgi meeste kombeviis» . . .

«Türklasest Itaalias».

*) Stendhal, kodanikunimega Marie-Henry Beyle (1783 — 1842), prantsuse kuulsamaid kirjanikke 19. sajandi I poolel, oli suur muusika-, eriti aga ooperihuviline. Kirjutas Haydnist, Mozartist, Metastasiost, Rossinist. Ülaloodud ütlemised pärinevad tema ulatuslikust traktaadist «Rossini elu» (1824). See valmis pärast pikemaegset viibimist Itaalias, kus kirjanik heliloojat isiklikult tundma õppis.